

2939.

Esineet, löydetyt v. 1891 Yliskylän kirkon maalta Perniössä (Bjerno) ja jotka ylioppilas Noa Alve oli jättänyt S.M.Y:selle. (Milloin? Puuttuvat pöytäkirjoista). Konserv. kirje joulukuun 4 p. 1893.

Perniö.

1. Miekka ympyräisellä ponnella, kärkikappale erikseen ja koukussa.

Myöhempi
rauta-aika.

2. Kirves, josta silmä puuttuu. Lappeessa on puun jälkiä.

3. Keihäänkärki putkella, josta kärkipuoli puuttuu.

2940.

Esineet, jotka tohtori Axel Heikel toi tutkimusmatkalta, jonka hän suomalaisugrilaisen seuran antamalla varoilla teki kesällä 1893 Tobolskin ja Perman lääneihin. (vrt. matkakertomus: "På ömse sidor om Uralbärgen", ylipainos Hufvudstadsbladet'ista, jouluk. 1893).

Tobolskin
lääniä
Siperiassa.

A.
Noin 80 virstan päässä Tjumenista etelään-
päin sijaitsee pikkukaupunki Jalutorofsk lähellä Tobolin rantaa. Jalutorofskista koil-

2940.
Tobolskin
lääniä
Siperiassa.

liseen on kahden virstan etäisyydessä Tomilovan niminen kylä. Tämän kylän kahden puolen on yhteensä 44 hautakumpua, jotka ollen suurimmaksi osaksi aivan lähellä toisiansa muodostavat suuren kalmiston. Itse kylässäkin kuuluu olleen kumpuja ja lieneekin kylä rakennettu keskelle kalmistoa. Tie käy paikottain kumpujen yli. Luettelo näistä kummuista löytyy kirjassa:

venäl

1890. s.17,
n:o 617-660. Yksi osa kummusta on tien varrella, joka kulkee Jalutorofskista Tomilovaan. Näistä kaivatin (seuraavassa luettelossa kurganit n:o 1-4.) Toisella s.o. koillispuolella Tomilovaa olevista kummuista kaivautin kolme (n:ot 5-7). Kaikki kurganit olivat aarteenkaivajien kautta ennen mullistetut.

Kurgaani N° 1.

Matala kumpu, jonka läpitse kaivettiin kanava, $15\frac{1}{2}$ met. pitkä, $1\frac{1}{2}$ metriä leveä ja $\frac{3}{4}$ - 1 met. syvä, suunnassa pohjoisesta

2940

Tobolskin
lääninä.

etelään. Ihmisluita löydettiin hajalla siellä ja täällä, lantioluu liki kanavan eteläpäättä; sen lähellä reisiluu ja pohjeluu 20 - 25 senttimeterin syvyydestä. Ihmisluuun jäännöistä oli myös melkein keskellä kurgania noin 30 sentim. syvällä maassa tämän alla muutamia sentim. toinen luu.

1. Kappale saviruukun suusta. Sen sisäpuolella on hampaita ja uurteita. Löytty 1/2 met:n syvyydestä keskeltä kanavaa 1. kumpua.
2. Edellistä pienempi saviruukun kappale, ilman ornamenttia. Löytty mainittujen ihmisiännösten läheisyydestä keskeltä kurgania.
3. Värttinän pyörä tiilinnäköisestä aineesta, ilman ornamenttia. Laajuus 40 - 41 mm.; paks. 5 - 8 mm. Löytty 25 sentim. syvyydestä kanavan pohjoispäästä.
4. Hilliä keskeltä, kurgania esineen n:o 2 seudulta.
5. Sinetti ehkä messingistä, jossa on venäläinen monogrammi kirjaimilla M. B ^{A.} ja sen yläpuolella lintu. Löydetty 4/5 met. syvyydestä lähellä kurgaanin keskuutta. Luultavasti oli tämä sinetti joutunut kurgaanin aarteenkaivajien kautta.

Kurgaani N:o 2.

Kanava kaivettiin suunnassa idässä ja lännessä. Sen pituus 13 1/3 met. lev 1 1/2 met. ja syvyys keskemattomalle maapinnalle 3/4 met. Pinnaltaan oli kumpu tasainen, niin kuin edellinenkin, eikä sen päältä voitu arvata, että se olisi ennen ryöstetty.

6. Veltsen katkelma ruotoineen raudasta. Pit. 65, lev. 19 ja paks. 9 mm. Löyttiin 30 sentim:n syvyydestä liki kurgaanin kes-

2940

Tobolskin
lääniä.

kuutta. Veitsen vieressä oli yksinäinen reisilu ihmisestä. Näiden ohessa nähtiin myös lahonneita puukappaleita.

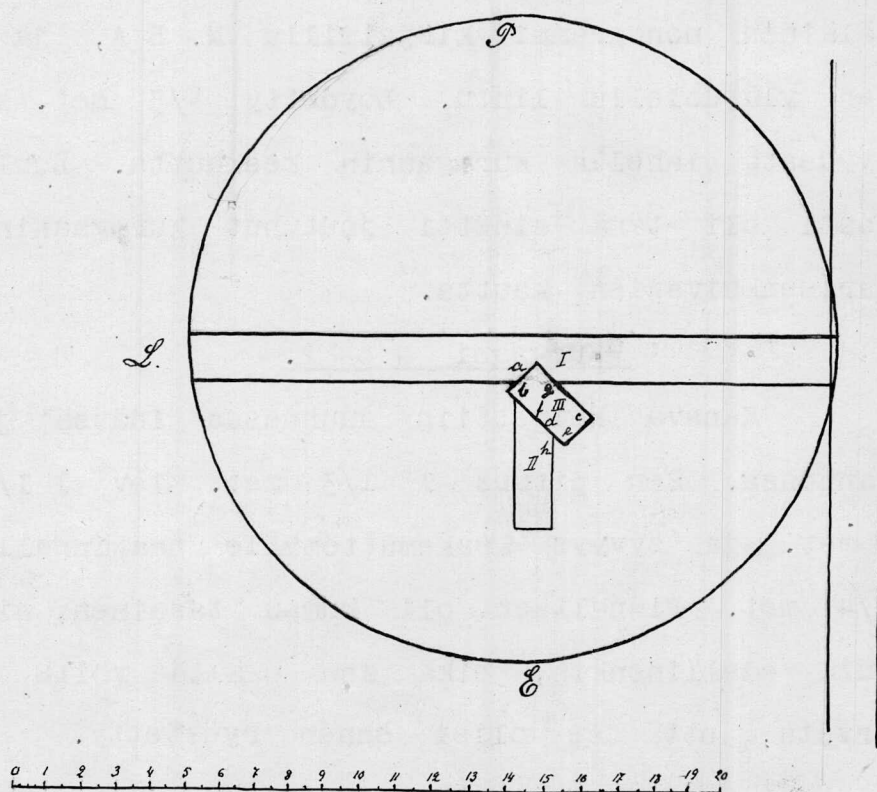
Paitsi sitä oli keskellä kur~~ga~~ania useampia yksinäisiä ihmisluita: reisiluu 25 senttimetriä syvässä, toinen samanlainen 45 senttim. syvällä. Samassa syvyydessä, mutta vähän syrjällä oli hampaita ja jäännöksiä ihmisen pääkallosta. 25 senttim. syvempänä, mutta ristissä edellisen kanssa makasi sääriluu ja kur~~ga~~aanin pohjalla s. o. maanpinnalla lonkka-luu. J. n. e.

Kanavan itäisessä päässä löydettiin paksusta mustanmullan kerroksesta ja noin 45 senttim:n syvyydestä ihmisen pääkalloa kappaleita ja muutamia hampaita.

Tästä multakerroksesta otettiin talteen

7. Muutamia hiiltyneitä tuohikappaleita.

Kolmas kurgaani.

Kanava I on 20,36 met. pitkä ja 1,37 met. leveä. Kanavassa tavattiin jo 1/3 met:n

2940.

Toboskin
lääniä.

syvyydessä hiiliä ja hiiltyneitä tuohia. Tämä tuohi- ja hiilikerros ulottui monen metrin alalle, ja sen alla oli polttamatonta ja lahonnutta puuta. Kerroksen päällä oli mustaa multaa, mutta alla savensekaista savimaata. Samoin oli laita kanavassa II. Ainoastaan keskellä kurgaanina sanotun tuohikerroksen alla ilmestyi mustanmullan sekais- ta maata, ja sillä oli tässä erityinen hauta III. Tästä päättäen lienee tuohikerros alkuperäisesti tarkoitettu haudalle katoksi, joka ehkä sittemmin syystä tahi toisesta ja ainakin osaksi oli tullut poltetuksi. Kanavien syvyys ei ole kuin noin $3/4 - 1$ metr. joka mitta myöskin osoittaa kummun korkeutta maanpinnasta. Hauta III on 2,58 met. pitkä, 1,37 met. leveä ja sen syvyys kurgaanin kukkulalta 2,21 met. Siis oli haudan pohja $1 \frac{1}{5}$ metr. maanpinnan alla; sen pituussuunta on koillisesta kaakkoon.

Löytöjä:

8. Kappale rautaisesta kuolaimesta, jonka toisessa päässä on silmuke. Pit. 75 mm. Löydettiin a kohdalta isosta kanavasta 0,85 met. syvyydestä, jossa oli hiillensekaista maata. Vrt. 2940:61.
9. Kolmisulkainen nuolenkärki luusta; pituus (valok. 6820). 92 mm.; löydettiin d. kohdalta 60 senttim:n syvyydestä.
10. Naskalintapainen luuesine, jonka kärki on katkaistu. Pit. 74 mm. Löytökohta ei tarkemmin muistiinpantu.
11. Luupantsareista 7 kappaletta, löyd. b ja c kohdilta, liki haudan pohjaa, 3 kplttä

2940.
Tobolskin
lääninä.

kuuluvat yhteen, jotta koko kappaleen pituus on ollut 82 mm ja leveys 40 mm. Kappaleen toisessa päässä on 4 reikää yhdessä kulmassa; toisessa päässä 2 reikää.

12. Lahonnut pöupalananen, jonka pinta siinä kohdassa, kun se on eheä, näyttää veistetyltä. Pt. 48 mm.

13. Hiiliä ja hiiltynyttä tuenta.

14. Kappaletta kolmesta pääkallosta. Kohdalla e oli kaksi rikkiäistä pääkalloa 2 met:n syvyydessä. Isoimmat luut toisessa näistä oli kokoonpantu kuin kaksi päällepäin asetettua kuppia. Kolmannen pääkalon rikkilyödyt luut olivat kohdalla f liki haudan pohjaa, niin kuin edellisetkin. Muutamia pääkalon kappaleita oli poltettuja.

15. Samassa haudassa ja pääkallokappalten ohessa oli myös paljon hevosluita, varsin ^{kanavan} g kohdalla. Mutta jo ylempänä haudan II pohjalta h löytyi hevosluita. Talteen otettiin myös muita eläinluita eri kohdilta kanavissa ja haudassa.

16. Saviruukku, kokoonpantu monesta (noin 35) kappaleesta. Pohja on pyöreä ja kaulassa on yksinkertaisia pilkkuviivakoristeita. Korkeus liki 13 sentim., leveys keskeltä noin 15 1/2 ja suulta 12 1/2 sentim.

17. Kymmenen saviruukkujen kappalta ilman koristuksia.

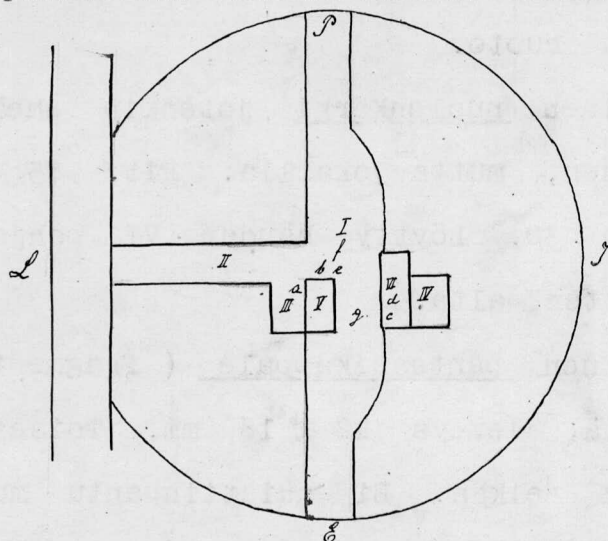
4: jäs kurgaani.

Kanava I, joka käy P:ssa ja E:ssä, on 14,90 met. pitkä ja kumpaisessakin päässä 1,37 met. leveä. Keskeltä on sen leveys 2,28 met. II:sen kanavan pituus on 5,78 met. pitkä, siis verraten lyhyt, koska tie

2940.

Siperia.

Jalutorofskista Tomilovan kylään on alentanut tämän sivun kurgaania. Sen leveys 1,14 met. Kanavan I kaivettua maantasalle - korkein kohta oli liki $1 \frac{2}{3}$ met. yli maanpinnan-, huomattiin sen keskiseudun itä- ja länsipuolella kaksi kuoppaa. Saadakseen nämät paljastetuiksi, laajennettiin kanava näiltä kohdilta (III ja IV).

Kuopan 1. kohdan V pituus on 1,67 ja leveys 1 met. Sen pohja ainoastaan $\frac{1}{3}$ met. maanpinnan alla. Haudan VI pituus 2,13 ja lev. 0,91 met. Sen syvyys ei niinkään suuri kuin edellisen haudan. - Puolikorkeudella haudan V yläpuolella tavattiin laaja savikerros, jonka päällä oli lahonneita puunjäännöksiä, joiden seassa oli myös tuohia. Tässä oli arvattavasti jäännöksiä katosta keskihaudan A päältä.

Löytöjä.

18. Saviruukku, eheä ja mykevällä pohjalla. Kaulan alapuolella on yksi sarja isoja pilkkuja. Korkeus 97, laajuus keskeltä noin 100 ja suulta noin 80 mm. Löydettiin haudan V kattoon kuuluvasta savikerroksesta (kohdalta a).
19. Kolmekymmentäviisi (35) saviruukun kappa-

2940.

Siperia.

paletta (muutamit kokoonliimatut useista kappaleista) eri kohdilta kurgaania. Muutamissa on vähän ornamenttia.

20. Luinen nuolenkärki, josta ruoto on katkennut; 4-sulkainen. Pit. 70 mm. Löytty kohdalta b vähän yli metrin syvyydestä. Mahdollisesti kuuluu tähän eräs irtonainen nuolenkärjen ruoto.
21. Luinen nuolenkärki jotenkin eheä, myös 4-sulkainen, mutta okailia. Pit. 85 mm., josta ruoto 30. Löytty haudan VI pohjalta (?) hevosluitten alta.
22. Luinen pantsarikappale (fragmentti), 65 mm. pitkä; leveys 22 x 18 mm. Toisessa päässä on 2 reikää. Ei muistinpantua multä kohdalta löytty, mutta muistaakseni se oli haudan B pohjalta.
23. Sininen lasihelmi, uurteinen ja iso, mutta vähän epäsäännöllinen. Sen laajuus 20 x 25 mm. Löytty kohdalta d ainoastaan 1/3 met. maanpinnan alta.
24. Rautainen, hyvin ruostunut veitsi, jolta ruoto puuttuu. Pituus 109 mm. Löytty kohdalta e noin metrin syvyydestä. Katkenneen ruodon juuressa näkee jäännöksiä puisesta varresta.
25. Kaksi kappaletta rautaisesta tikarista. Toinen on kaksihaarainen kahvanpää, toinen pätkä väistimen kohdalta. Molemmissa kappaleissa on puun jäännöksiä. Löytty kohdalta f metrin syvyydestä.
26. Kappale kuolaimista, 2 renkaan puolikas- ta ynnä 4 muuta ruostunutta pätkää, kaikki raudasta. Yksi pätkä kuulunee veitsen ruotoon (N:o 24). Samoin lienevät renkaan kappaleet veitsen ruodon päistä. Vrt. veitset Tesin

2940.

Siperia.

*Kuva: A. O. Heikel, Antiquités
de la Sibirie occidentale, Td.*

ryhmän (Luultavasti tarkoittaa Sloftsoff näitä N:lla 93 - 95 luettelossaan). Puoli virtuaa edempänä, suuri juoppa jokiäyräessä välissä, josta maantie laskee joen alankorannalle, on toinen ryhmä, johon kuuluneet ainakin kolme isompaa kurgaania. (Näitä ei mainita Sloftsoffilla).

Edellisestä ryhmästä on Sloftsoff kesällä 1892 tutkinut sen, joka on lähinnä barakkeja ja niiden sairashuoneen vieressä. Tästä kurgaanista oli hän löytänyt koko joukon 3-kanttisia nuolenkärkiä vaskesta tai pronssista (skytilaista tyyppiä), pronssilankaa ja paitsi sitä rauta- ja kuutelokivikappaleita. Hautakuopan viereen oli härkä ollut haudattuna. Tuohikatos oli peittänyt ennen ryöstetyn hau-

2940.

Siperia.

dan.

Tutkimani kurgaani on keskimäinen samaan ryhmään kuuluvista ja sijaitsee 70 askeleen päässä koilliseen (egentl. O N O) edellisestä. Keskellä tätä kurgaania oli vanhastaan suuri syvennys (A) noin 1/2 metrin syvyyttä. Tämän syvennyksen luoteisessa osassa näkyi pienempi samanlainen (B). Kurgaanin koillisesta puolesta on paljon multaa hiljattain ajettu, jotta iso kuoppa (C) on siihen syntynyt, jonka pohja on maanpintaakin alempana. Kanavan I pituus 23,5 metr.; kanavan II pit. 19,2 metr.; molemmat 1,2 metr. leveät. Multa seulottiin.

Joka kanavassa huomattiin noin metrin syvyydessä ohut tuohikerros ja sen alla käsivarren paksuja lahonneita puita, jotka kulivat jotenkin kunkin haudan suunnassa, joten ne kaikki viittaavat yhteiseen keskipisteeseen. Muutamat näistä puista makasivat päällepäin ja olivat maan painosta vähän litistyneet (paksuus 0,07 x 0,13 metr.). Keskihaudan 1. kuopan syrjällä oli puitten suuosa alaspäin haudataan. Puiden alta näkyi paikoittain savikerros muutaman tuuman paksuutta. Tämän kerroksen alla oli etelässä kanavassa poikittain meneviä seipäitä ja vielä alempana taas savea ja vasta sitten ei liikutettu maanpinta. Mainitut savikerrokset olivat luultavasti syntyneet haudasta ylöspaisketusta savesta, jommoista sen pohjassa oli. Siitä kohdasta läntisessä kanavassa, josta tämä katos alkoi, siihen kohtaan itäisessä kanavassa, jossa se päättyi, oli 10,6 metriä.

Kuopan B alta ilmestyi isompi joukko hiiliä jo 0,6 metrin syvyydessä. Sannan-

2940.

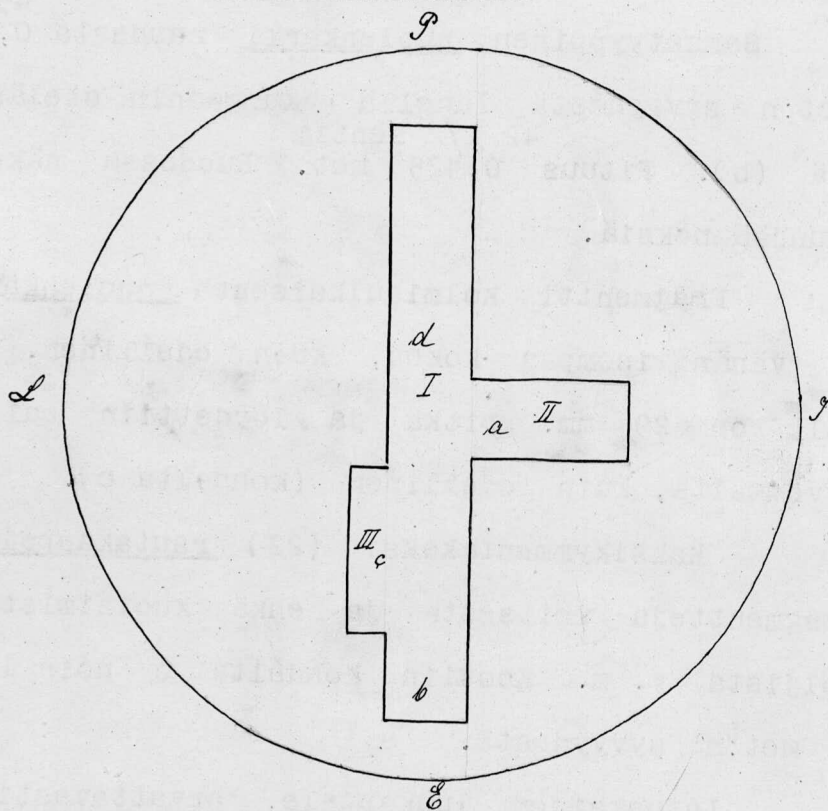
Siperia.

haudasta.

27. Luita kahdesta pääkallosta ja muista ihmisen ja ehkä eläimienkin osista. Otsaluu, jossa oli ympyräinen reikä jo löydettäissä, tavattiin kohdalta g 1,37 met:n syvyydestä. Kaksi muuta luuta, ehkä samaan pääkalloon kuuluvasta, löydettiin kuopasta A 1,80 met:ä kurgaanin pinnan alta. Tässä oli myös muita ihmisen luita epäjärjestyksessä. Toinen pääkallo, jolta myöskin puuttuu koko alaosa (niskaluu ja kasvopuolelta silmiä myöten), saatiin kuopan B pohjalta muitten ihmisen ja hevosen luitten seasta.

28. Lahonneita puukappaleita.

5:des kurgaani.

Tämä kurgaani
on valoku-
vattu.

Tämä oli toisella puolella Tomilovaa ja kauniissa koivumetsikössä. Kaivettiin ensin iso kanava I pohjoisesta etelään, joka on 17,63 met. pitkä ja 2,43 met. leveä. Sittemmin tehtiin siihen itäinen haara II 4,71 met:n pituutta ja 2,13 met. leveyttä. E1

2940.

Siperia.

kumpikaan hautakanava ulottunut kurgaanin reunalle asti. Koska ison kanavan eteläreunalla c:n kohdalla oli tavallista enemmän hiiliä ja pehmeämpää maata, laajennettiin kanava tästä kohden (III). Eläinten luita oli siellä täällä hajolla, mutta ihmisluita ei löydetty. Kanavan pohjalla varsinkin c:n kohdalla oli poltettua maata, mutta mitään varsinaista hautakuoppaa ei ollut, vaan maapinta tuli vastaan noin $2 \frac{1}{4}$ meterin syvyydessä, joka mitta samassa osoittaa kummun korkeutta maanpinnan yli.

Löytöjä.

29. Vaskinen nuolenkärki, 3-sulkainen ja ruodolla; pit. 40 mm. Löytty 15 met:n syvyydestä läheltä kurgaanin keskuutta (a).
30. Samantyyppinen nuolenkärki raudasta $0,45$ ^{45 sentm.} met:n syvyydestä lähellä kurgaanin eteläsyriä (b). Pituus $0,425$ ^{42 1/2 sentim} met. Ruodossa näkee puunjäännöksiä.
31. Fragmentti kolmisulkaisesta nuolenkärjestä vähän isompaa kokoa, kuin edellinen. Kappale on 29 mm. pitkä ja löydettiin paljon syvemmältä, kuin edellinen (kohdalta c).
32. Kaksikymmentäkaksi (22) rautakappaletta, fragmentteja veitsestä ja ehkä kuolaimista, soljista y. m. Koottiin kohdalta c noin $1 \frac{1}{2}$ - 2 met:n syvyydestä.
33. Latuskainen luukappale, arvattavasti fragmentti pantsarilevystä. Toisessa päässä on ollut reikä. Pit. 106, leveys 17 ja paksuus 3 mm. Löydettiin yhteydessä edellisessä n:ssa mainittujen esineitten kanssa.
34. Iso saviruukun kappale $1 \frac{1}{2}$ met:n syvyydestä (kohdalta d). Suuaukon reunasta on

2940.

Siperia.

jällellä ainoastaan 21 senttim:ä, mutta suuaukon laajuus (s.o. sen diameteri) lienee ollut noin 28 1/2 senttim:ä. - Muuten koottiin melkein kaikkialta saviruukun kappaleita, varsinkin yläkerroksista kurgaanin keskellä. (Tähän kuuluu myös muutamia luukappaleita.).

6:des kurgaani.

oli edellistä pienempi ja lähellä sitä, mutta sen mäki-reunan syrjää, joka rajoittaa koivikkoa kurgaaneineen sitä nitittyä vastaan, jonka kautta pieni puro juoksee Tomilovan kylän sivutse laskeakseen vettään pari virtan päästä pilkottavaan Toboliin. Kaivettiin hautakanava pohjoisesta etelään 11,1 met:n pituutta ja 1,52 met:n leveyttä. Kanavan päästä vietti kurgaanin reuna vielä noin 6 askelta kiinteän maan pinnalle. Kurgaanin keskellä tuli haudassa (kanavassa) maapinta vastaan 2 met:n syvyydessä, joka mitta myös osoittaa kummun korkeutta. Keskeltä kanavahautaa laajennettiin itäänpäin 1 1/2 met:n pituudelta ja 1,25 met:n leveydeltä. Tämän sivu-kanavan pohjassa oli noin 0,3 met:n syvä kuoppa, jossa ei kuitenkaan ollut mitään.

Löytöjä.

35. Helmi (jostakin valkoisesta lasiaineesta?), särjetty kahtia; löydettiin pohjasta kurgaanin keskeltä. Reiän pituus on 7 1/2 millim.
36. Jäännöksiä ihmisen pääkallosta, löydetty 0,75 met:n syvyydestä läheltä hautakanavan eteläpäästä. Sittemmin löydettiin osia leukaluusta ynnä paljon muita ihmisen ja eläimien luita.

2940.

Siperia.

37. Vähän toista sataa saviruukun kappaletta eri kohdilta kurgaania. Monessa on reikä-tahi muita ornamenttejä.

7:mäs kurgaani.

oli aivan matala ja edellisen vieressä. Tä-hän kaivettiin hautakanava 6,1 met:n pituut-ta ja 1,37 met:n leveyttä. Jo 0,3 met:n syvyydessä tuli emämaa vastaan

Löytöjä.

38. Neljäkymmentä neljä (44) saviruukun kappaletta ja yksi luusirpale.

B.

Matkalla Jalutorofskista Kierganskajan kylään pitkin Tobolia lounaasen tarkastin m. m. seuraavat kurgaanit, joista muutamat ovat kaikista isoimpia koko Tobolskin lää-nissä. Kts. Sloftsoffin edellä mainittuun luetteloon, johon n:t viittaavat.

N:ien 369 - 492 alla kertoo Sloftsoff seuraavaisesti: "Alapuolella Sujerin joensuuta on pitkin Tobolia 3 virstaa pituinen maa-palsta, joka kuuluu Vaginan kylään. Tällä paikalla on koko vasen ranta hyvin rikas pieniä kurgaaneja. Luultavasti on tässä yksimittainen hautausmaa. Selvästi voi tässä lu-kea 84 pientä kurgaania toinen toisesta 3,5, 7,10,15, 32,50 ja 175 sashenin päässä ja kaik-ki ainoastaan yhden arshinan korkeita, mutta ympärykseltään 12,24,36 ja 45 arshinan välillä" (1 arsh. = 0,71 met. 1 sashen = 3 arshinaa)."

" Paitsi näitä voi huomata liki 40 täydellisesti hävitettyä kumpua. Monen kurgaanin

2940.

Siperia. paikka Tobolin rannalla ehkä noin $1/3$ kilometrin pituudelta on ollut yhtenä hautausmaana.

Kurgaanin (N:o 296) kaivaminen alkoi, elokuun 17 p. 8:lla miehellä ja kesti 29:een päivään samaa kuuta (2:ksi päiväksi oli työ keskeytetty sateen vuoksi). Loppupuolella oli toista vertaa enemmänkin työmiehiä.

Ryhdyttiin kohta kanavaristin kaivamiseen. Kanava I, joka käy luoteesta kaakkoon, ja ulottuu maantiestä jokiäyräälle asti, on 19,15 met:ä pitkä ja 1,82 met:ä leveä. Kanava II, joka muodostaa ristin edellisen kanssa, on sekä pituudeltaan että leveydeltään samanlainen kuin sekkin. Pitkin jokiäyrästä kaivettiin jo työn alussa kapea käytävä (III) emämaan pinnalle asti. Kanavien kaivettua maan tasalle, paljastettiin koko toinen puoli s. o. se osa kurgaanista, joka on kanavan II ja jokiäyrään välillä (alat A ja B). Mutta alat C. ja D jäivät koskematta. Kaivuutyötä suorittaessa tehtiin seuraavat havainnot ja löydöt.

Havainnot:

a:n, b:n ja e:n kohdilla oli paksuja koivupaaluja jäännöksinä myöhemmänaikuisesta aidasta.

d:lla kappale ihmisen pääkallosta 1,22 met:ä maan alla.

e:lla reísiluu samassa syvyydessä.

I II III IV

h, h, h ja h neljä esiinkaivettua

paksua paalua. Näistä löydettiin ensinnä h^I,

joka oli ympärinsä 0,9 met. ja santaiseen

maahan kaivettu 0,6 met:n syvyyteen kurgaanin

pohjaan 1 maanpinnan alle. Maapinnasta kurgaa-

nin pinnalle oli tällä kohdalla 2,13 met:ä.

Sittemmin ilmestyivät muut, samanlaiset paa-

lut, joiden yläpäät ulottuivat likelle kur-

2964.

Siperia.

gaanin pintaa. Kukin seiso 4,7 met:n päässä kumpaisestakin lähimmäisestä. Mitä nämät patsaat tarkoittanevat? Jos otaksuu, että kaivamattomissa osissa kumpua löytyy vielä 3 - paalua (h h h), niin kaikki paalut yhteensä ehkä ovat muodostaneet 7:män kulmaisen teltan, jonka ovi oli lounaassa?

I. Kaksi ihmisen pohjeluuta 1,45 met:n syvyydessä sekä kaksi reisiluuta 0,15 met:ä syvempänä.

III merkitsee neliskanttista hautaa, rakennettu kurgaanin pohjalle neljästä päällepäin pannusta hirrestä. Haudan pituus 2,6, leveys 1,82 ja syvyys maanpinnassa ainoastaan 0,3 met:ä. Hauta näytti ollen puukatolla peitetty. Epäilemättä on se ennen ryöstetty, koska siinä ei ollut muuta kuin muutamia luurangon osia (yksi polviluu, jalka ja käsiluuta joitakuita) sekä pari saviruukun kappaletta.

IV, V, VI ja VII kohdilla oli myös erikoisia ja muotoisia kuoppia, joista IV oli aivan matala, mutta muut syvemmät eli noin 1/2 metriä maanpinnan alla. Kuoppa V oli sivulta 1,37 met. pitkä ja leveä, ja pohjalle kurgaanin pinnalta 2,75 met:ä. Kuopassa VII makasi otsaluu ihmisen pääkallosta. Esi- neet N:o 42 - 45 löydettiin kuopasta IV. Kuopat olivat muuten täytetyt mustalla mullalla.

Talteen otetut löydöt:

39. Kaksi limsiönlastua, toinen valkoista, toinen ruskeanvihertiäistä kiveä.
40. Vaskinen nuolenkärki, 3-sulkainen Ananjinon kalmiston (skytiläistä) tyyppiä, 3:lla okaalla ja kololla vartta varten. Pit. 28 mm. Löytty kohdalta f 0,35 met:n syvyydestä.

2940.

Siperia.

41. Isompi joukko poltettuja luita kohdalta g 1,65- 2 meterin syvyydessä.
42. Luita lapsen pääkallosta. Vaikka luut eivät olleet aivan paikoillaan, näytti siltä kuin lapsi olisi kuopassa IV maannut pää koillisessa ja jalat lounaassa.
43. Melkein eheä ja kokonainen ruukku (matkalla särkynyt) seiso i edellisen ruumiin itäpäässä. Astia on melkein koko pinnalta orneerattu. Korkeus 128 mm. suuaukko on 12 1/4 sentim. sisältä leveä. Keskeltä suurin leveys 143 mm. (valok.6850).
44. Saviruukun puolikas, monessa kappaleessa; oli edellisen vieressä; hienommasti orneerattu kuin se. Korkeus liki 10 3/4 sentim. (valok.6850).
45. Saviruukku, joka makasi kyljellä ja särkyneenä vastamainitun lapsen lounaisella puolella. Harvaan orneerattu koko pinnalta. Korkeus 14 1/2 sentim. leveys keskeltä noin 17 1/4 sentim. Esineet N:o 43 - 45 olivat noin 2 met:n syvyydessä kurgaanin pinnan alla. Kuoppa oli, kuin edellä sanottu, aivan matala savensekaisessa ja santaisessa maassa ja oli täytetty mustamultaisella maalla. (valok.6849).
46. Noin puolitoista sataa saviruukun kappaletta (enempi kuin kolmas osa on saatu sovitetuksi yhteen joskun toisen tahi usempain kappalten kanssa). Muutamat yksityiset palaset löydettiin jokirannan äyräältä: kaikki muut itse kurgaanista.
47. Iso joukko luita, arv. ihmisestä ja eläimistä eri kohdilta kurgaanina.
- (48) Paitsi näitä esineitä otettiin talteen ehä ja koskematon luuranko paikasta k, siis kanavan II lounaassa päässä. Sen yläpuo-

2940.

Siperia.

lella oli tavallista enemmän lahonnutta puuta, ehkä katoksesta vainajalle. Ainakin oli selviä jälkiä ohueista laudoista, jotka olivat paikoittain pään ja jalkojen puolella. Näitten lautojen väli oli 2,05 metriä. Nähtävästi olikin vainaja maannut arkussa tahi ollut ainakin lautojen ympäröimänä joka taholta. Luurangon pituus 1,67 met:ä. Pää makasi "WNW" ja oli kallella vasemmalle s. o. koilliseen, jalat "O S O" sekä kädet ristissä mahan ylitse. Luurangon otsa oli ainoastaan 1,05 met:ä kurgaanin pinnan alla; yltympäri ruumista löyhää maata, eikä vainajalle oltu ensinkään kuoppaa kaivettu, vaan oli se haudattu itse kurgaanin multaan maanpinnan yläpuolella. Ei minäkäänlaista kalua ollut luurangon ohessa, joka kokonaisuudessa korjattiin talteen.

(49-50). Edellä jo mainittiin, että myöskin kurgaanin keskeltä tavattiin hajanaisia ihmisenkin luita. Näistä otettiin talteen 2 pääkalloa, joista toisesta (kohdalta 1) puuttui leu-kaluu ja hampaat, se oli 1,67 met:n syvyydessä, toinen täydellisempi löydettiin paikalta n. 182 met:n syvästä maasta.

(51). Kurgaanin koillisen reunan ulkopuolella ja jokiäyrään yläreunassa huomattiin ihmisluita tuijottavan esiin noin 60 sentim:n syvyydestä maan pinnan alta. Tässä olikin luuranko, josta jalkaluut olivat luisuneet jokeen. Pääkallo, joka otettiin talteen, oli eheä ja kaunis. Ruumis oli maannut jotenkin samassa asemassa, kuin jo kerrottu ja itse kurgaanista löytty (n:o 48).

2940.

Siperia. (52). Kun tältä kohdalta edelleen koilliseen-päin kaivettiin pitkin tasaista äyrästä ka-pea käytävä jatkoksi käytävälle III, löydet-tiin noin parikymmenen metrin päästä ja 1 metri kaukaalta jyrkästä äyrästä täydellinen ja koskematon luuranko, joka makasi pää luoteessa ja jalat kaakossa matalassa haudassa 0,7 met:ä maanpinnan alla. Ruumiin pituus oli 1,72 met:ä. Molemmat kädet olivat pitkin sivuja. Jalkojen itäpuolella ja 0,45 met:n päässä seiso puupölkky noin 0,3 met:n dia-meteria; se oli tasainen kumpaisesta päästä. Tämän johdosta lausuiivat kaivausmiehet sen luulon, että vainaja olisi siihen sidottu. Semmoinen luulo lienee muuallakin. Olisiko tällä pölkkyllä ja äskeisestä kurgaanista löy-detyillä patsailla ollut joku yhteinen tar-koitus?. Mitään kalua ei ollut tämänkään luu-rangon ohessa. Nähtävästi oli ruumista pei-tetty ohuella puukerroksella.

Paikalla, jonka seudulta tämä luuranko löydettiin, lienee ennen ollut kurgaanin, niin kertoivat kylän miehet. Monta vuotta sitten se kuitenkin hävitettiin ja maa tasoitettiin viljan tappamista varten. Silloin kuuluu usei-ta luurankoja löydetyn ja heitetyn jokeen.

(53). Tutkitun kurgaanin ja Kurganskajan ky-län puolivälissä on sepän paja. Tämän ja ky-län välissä löydettiin vajoovasta äyrästä luuranko, josta jalkapuoli vyötäisiin asti jo oli luisunut Toboliin. Pääkallo otettiin tal-teen; se makasi lännessä (jalat siis oli-vat olleet idässä). Kasvo oli käännettynä e-telään. Ei mitään kalua tässä.

Kaikki mainitut pääkallo (N:o 48 -53)

2940.

Siperia.

ja n:o 48nmuutkin luut säilytetään vastaksi fysiologisessa laboratoriumissa, jossa ovat merkityt N:olla 1 - 6. Niistä on 1 = 48 (tässä luettelossa) 2 = 49, 3 = 50, 4 = 51, 5 = 52 ja 6 = 53. Prof. K. Hällsten on mitannut n:o 1 (48), 4 (51) ja 5 (52).

9:säs kurgaani, joka tutkittiin, sijaitsee edellisestä kurgaanista koilliseen 128 met:n päässä ja liki 1 1/2 met:ä kaukana jokiäyrään reunasta. Näiden kurgaanien välillä oli syvä juoppa (*obpart*), joka syvälle leikkasi tätä ranta maantiestä alkaen. Tämä kurgaani on yhtä vähän, kuin muutamia muitakaan keisarikurgaanin läheisyydessä olevia mainittu Sloftsoffin luettelossa.

*Kuva: A. O. Heikel,
Antiquités de
la Sibirie occi-
dentale, Pl.*

Kanavahaudan I pituus 12,16 met. lev. 1 m. Kanavan II pit. II,86 ja lev. 1,6 met:ä. Hauta III oli ympäröity puukehällä, joka alkoi näkymään 1,1 mt:n syvyydessä. Tämä mitta osoittaa myös kummun korkeutta maanpinnan yli sekä kanavien syvyyttä kehän ulkopuolella. Ainoastaan kaakoisella puolella ei näkynyt selviä jälkiä 4-nurkkaisesta puukehästä, jonka pidempi sivu oli 3,2 met:ä, mutta lyhyempi noin 1,68 met:ä. Kehän korkeus oli ainoastaan noin 0,4 met:ä ja on se nähtä-

2940.

Siperia.

tävästi ollut varustettuna katolla, josta selvimpiä jälkiä huomattiin a:n ja b:n kohdilla. Näissä paikoissa katto nimittäin kohosi noin 0,6 met:ä maanpinnan alle, mutta näytti siitä sisäänvajonneelta kehällepäin. Kuitenkaan en huomannut, että puukehän seinät missään olisivat kohonneet näin korkealla. Arkkukehän pohjoisen nurkan pohjasta (c) ja 1,84 met:n syvyydeltä kurgaanin pinnan alta löytyi särkynyt ja osaksi mädäntynyt ihmisen pääkallo. Hautakehän syvyys itse maanpinnan alla oli ainoastaan $\frac{3}{4}$ met:ä. Myöskin muilla paikoilla hautaa oli joitakuuta ihmisen jalkaluita. Epäilemättä on tämäkin hauta ennen ryöstetty.

Tutkitun kurgaanin takana s. o. sen koillisella puolella pitkin äyrästä oli kuoppia, joista oli savea otettu tiilien polttamista varten. Vielä edempänä samalle suunnalle, eikä enemmän kuin 200 meterin päässä, muodosti äyräs korkean niemekkeen, jonka ympäri Tobol kääntyi luoteeseen. Tällä alalla oli osa kylästä ennen seisonut, mutta siirrettiin rannan vajoessa rakennukset pois, jotta paikka nyt on tyhjä ja tasainen. Ainoastaan tiiliä, soraa, ruukun kappaleita todistaa tätä myöhäistä asutusta. Pitkin tätä rantaa on vedenpartaalta löydetty vaskisia nuolenkärkiä y. m. esineitä jotka tietysti ovat äyrästä mullan kanssa siirtyneet jokeen. Näistä esineistä sain ostaa seuraavat:

54. Vaskinen nuolenkärki, samaa tyyppiä kuin N:o 40. Pit. 32 mm.
55. D:o D:o. Ei niin kaunista muotoa

2940.

Siperia.

kuin edellinen. Pit. 33 mm.

56. D:o, pitkällä varsiputkella; 3-sul-
kainen, kuin edellisetkin. Pit. liki 34 mm.

57. Vaskinen varras kahdessa kappaleessa.
Isompi kappale on 61 1/2 mm. pitkä, 16 mm.
leveä ja 5 - 6 mm. paksu. Pienempi kappale
samaa leveyttä ja paksuutta, mutta pi-
tuus 9 mm.

Vajonneesta äyrästä kaivettiin myös
esille 0,6 met:n syvyydestä reunan eli
maanpinnan alta hevosen raato, josta osa
jo oli luisunut jokeen. Se arveltiin ehkä
myöhään aikuiseksi, koska eräs työmies tie-
si kertoa, että tähän johonkin oli haudat-
tu kaksi hevosta. Raadon ohesta löysin kui-
tenkin

58. neljä luunaskalia, jotka viittanevat
vanhemmille ajoille. Naskalien pituus on
138, 110, 92 ja 80 mm.

Tältä paikalta otettiin myös talteen
maanpinnalta

59. saviruukun kappale, jossa on erilaa- (valok.682)
tuisia viivaornamenttia, ynnä muutamia mui-
ta pienempiä ruukun palasia, jotka ovat
sekaantuneet yhteen N:o 46 alla lueteltu-
jen kappalten kanssa.

D.

10:nes tutkittu kurgaani oli Tjumenin lä-
heisyydessä.

Kohta Tjumenin kaupungin toisella puo-
lolla Turan korkealla rannalla ja sirolais-
barakkien takana sijaitsee muutamia kurgaa-
nia. Näistä on kolme matalia ja aivan li-
kekkäin toisiansa, siten muodostaen yhden

2490.
2940
Siperia.

kukkulalle on asetettu isoja kivejä, jotka muodostavat neliskanttisen kehän, jossa muutamissa on yksi iso kivi kullakin sivulla".

Näitä kumpuja ei voitu löytää, vaikka kävelin ja ajoin Ust. Sujerskojen "pisarin" kanssa eräässä läheisessä kylässäkin niitä tiedustelemassa. Kumpuja oli kyllä täälläkin kahden puolen tietä, niinkuin muuallakin pitkän matkaa, ja alkoivat ne virstan päässä Ust. Sujerskojen kylästä pohjoseen "Mutta nämät kurgaanit olivat ylipäänsä isoja, muutamain arshinan korkeita, eikä vaan yhden, niinkuin Sloftsoffin kertomat. Vielä vähemmän saatiin selkoa semmoisista kurgaaneista, joiden kukkulassa olisi pystytettyjä kiviä, jommoisia ei tietty muuten koko seudulla olevan. - Vasta Tjumaeniin takaisin tultua tapasin Sloftsoffia itseä ja arveli hän, että mainitut kurgaanit olisivatkin ehkä parikymmenen virstan päässä Tobolista ja lähempänä Vaginan kylää. Hauskaa olisi tietää, onko niiden kukkuloissa todellakin pystytettyjä kiviä.

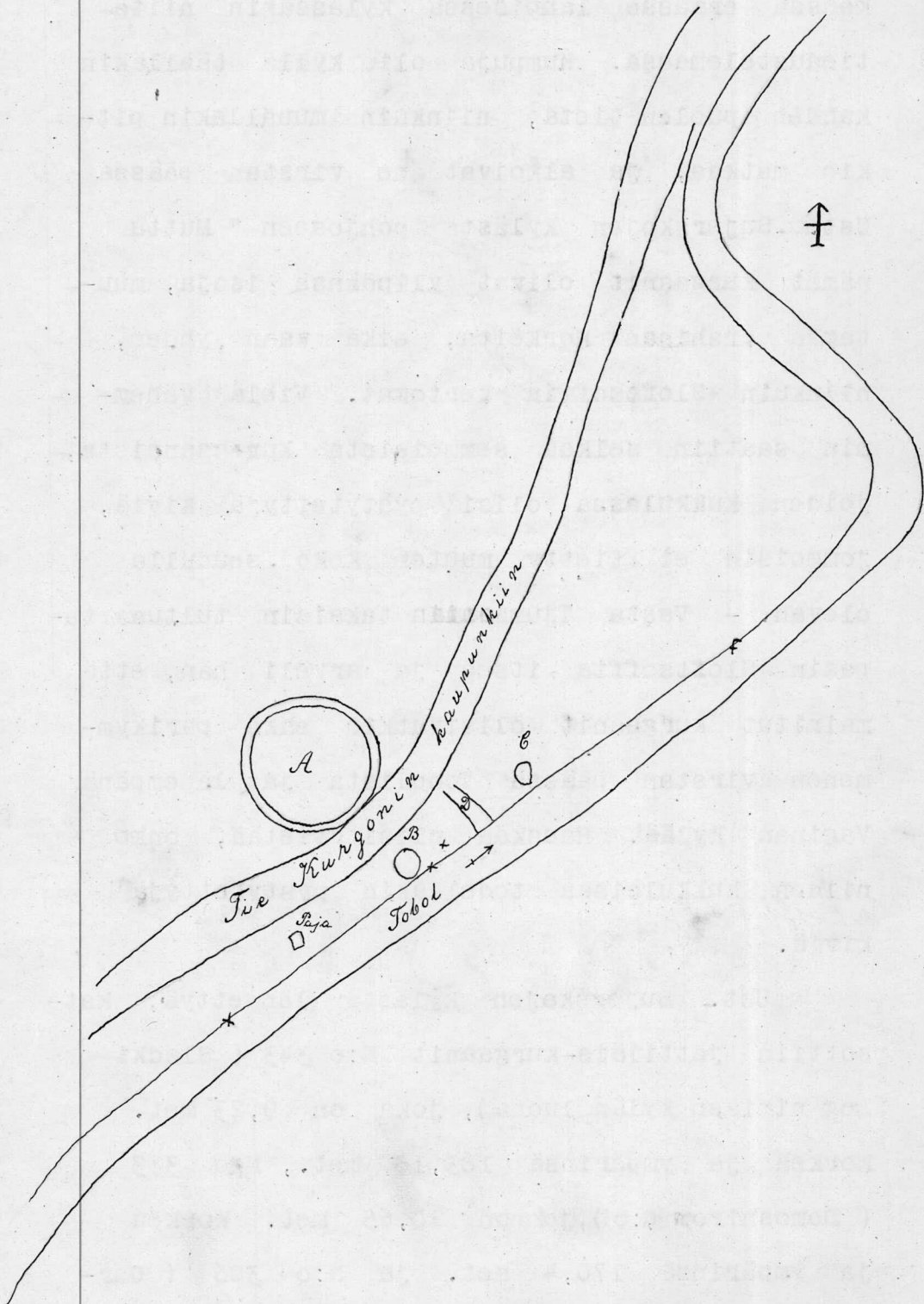
Ust. Sujerskojen kylästä lähdettyä, katsottiin jättiläis-kurgaanit N:o 343 (Sladki Log nimisen kylän luona), joka on 9,23 met. korkea ja ympärinsä 183,18 met., N:o 333 (Domoshirow d:o), joka on 10,65 met. korkea ja ympärinsä 170,4 met. ja N:o 306 (Garjuo d:o) 8,52 met:n korkeutta ja 266,25 (Sloftsoffin antamat mitat (vrt.) olen muuttanut metreiksi) met:ä ympäri. Sitä ympäröittää 2,13 met:n leveä ja liki 1,5 met:n syvä kanava jonka ulkopuolella on vielä valti. - Viimeksimainittua kurgaania valokuvattiin.

2940.

Siperia.

Kaikki nämätkin kurgaanit olivat ryöstäjien mullistamat; muutamia isoja kuoppia keskellä ja toista kymmentä pienempää yltä ympäri sivuilla.

c.

Keisari - kurgaani (Гаперъ курганъ

N:o 295) on aivan Kurganskajan kylän vieressä ja sen tien varrella, joka tästä kylästä vie Kurgonin kaupunkiin. Sloftsoff' in mukaan tämä kurgaani olisi ympärinsä ainoastaan 170,5 met. ja 8,5 met. korkea, mutta

2940.

Siperia.

ympäröitsevä valli ja hauta 362 met:ä pitkiä. Päältä se näyttää aivan sileältä. Keskeistä ylhäällä on se vajonnut ja muodostaa siinä ison, verraten matalan syvennyksen tasaisesti ontevalla pohjalla. Tällä kurgaanilla pidetään "guljanioita" (kansanhuveja) ja kuuluu se tulleen sentakia siilitetyksi. Tasaisuus siis ei tässä ole taakkeena siitä, ettei se ole kullanhakijain kaivama.

Että he ovat liikkuneet näilläkin aloilla, huomaa heti ja selvästi e. m. niistä 2:sta kurgaanista, jotka löytyvät 2 virstan päässä kylästä länteenpäin ja joita kävin katsomassa. Ne ovat jotenkin isoja (Sloftsoffilla n:o 292 ja 293). Samoin oli laita myös erään isomman kurgaanin kanssa samalle suunnalle, mutta 6 virstan päässä (N:o 294?). Kaikissa näkyi päältä iso joukko isompia ja pienempiä kuoppia.

Keisari-kurgaanin ympäröi 2:kin vallia, eikä ainoastaan yksi, niinkuin Sloftsoff sanoo, ja niiden välillä oleva hauta. Keisarikurgaanin kaakkoispuolella on

8:sas (tällä matkalla tutkittu) kurgaanin, josta se eroaa ainoastaan maantien kautta, joka lähtee Kurganskajan kylästä Kurganin kaupunkiin (johon lasketaan 7:ttä virstaa).

Tämä kurgaanin, joka Sloftsoffin mukaan on 2,84 met:ä korkea, seisoo Tobolin äkkijyrkän jokiäyrään reunalla, ja kaivaa kevättulva tätä äyrästä, jotta yksi osa kurgaanista jo oli luistunut jokeen. Kuinka tavattoman paljon joki on äyrästä kalvannut,

2940.

Siperia.

arvannee jo siitäkin, että tie ennen kulki tämän kurgaenin ja Tobolin rannan välillä. Nyt tie käy, niinkuin ennen jo mainittu, vastaisella puolella kurgaenin, sen ja keisarikurgaenin välitse. Tämä kalvaminen ja luisuminen jo on kestänyt usempia vuosikym-

*cf. A. O. Heikel, Antiquités
de la Sibirie occidentale. 1894.
Pl.*

meniä. Sentähden onkin paljon luurankoja nähty vierivän eri kohdilta äyrästä jokeen. Tästä seikasta saattaa päätätä, että tämä

2940.

Siperia.

sekaista maata tuli vastaan 1,63 metriä kurgaanin pinnan alla ja kiinteä maa alkoi liki 2 metrin syvyydessä. Muuten tästä ei löytynyt mitään.

Haudan III - IV pituus oli 4,27 ja leveys 2,74 metriä, mutta syvyys erilainen eri osissa. Osaston III pohja kurgaanin pinnan alla 3,05 metriä, mutta osaston IV (trapetsumin muotoinen) pohja 3,65 metr., josta jälkimäisestä mitasta 1,8 metr. on sata- ja savimaassa. Kurgaanin korkeus maanpinnan yllä ei ole ollut kuin vähän toista metriä, jotta haudata osaston IV syvyys maanpinnan alla on noin 2 1/2 metriä.

Likella kurgaanin keskuutta alkoi 0,6 metrin syvyydessä iso joukko hevosen ja nautaeläimen luita.

Haudan olivat aarteenkaivajat myllänneet.

Löydöt.

60. Veitsen, keihäänkärjen tai tikarin terä raudasta, hyvin ^{ja pilaantunut/} ~~ruostunut/~~. Pit. 106 ja ley. 22 mm. Löytty kurgaanin keskeltä 0,15 metrin syvyydestä.
61. Kuusi ruostunutta rautakappaletta, jotka ovat kuuluneet johonkin putkimuotoiseen esineeseen. (Ehkä ovat edellisen kanssa kuuluneet samaan keihäänkärkeen?) Löytty yhteydessä edellisen kanssa.
62. Kuolaimen puolikas raudasta; vartaan toisessa päässä on iso silmuke, toinen pää on koukistunut. Vrt. 2940,8. Löytty edellisten läheltä.
63. Rautainen tanko kuolaimesta (vrt. tyyppin puolesta kuvaan 461 J. R. Aspellin atlasissa); tässäkin on 2 reikää, mutta paitsi sitä ovat

2940.

Siperia.

päät litteäksi taotut. Pit. 83 mm. Löytty b:n kohdalta 2,3 metrin syvyydestä.

64. Kaksikymmentä neljä saviruukun kappaleita; muutamat kokoonpantu useista.
65. Muutamia eläinten luukappaleita kurgaanin keskuudesta.

E.

Perman
lääni.

Metsäherra Th. A. Teplouhoffin lahjoittamat esineet.

66. Kehäsolki pronssista, tyypiltään verrattava N:o 786 J. R. A:n atlasissa ja n:o taulussa LXIX (326:20) Teplouhoffin valokuva-kokoelmassa, vaikka se kumpaisestakin detaljissa eoraa. On jällellä 5 eheätä helyripustinta, yksi puuttuu kokonaan. Koristeen koko korkeus on noin 9 sentim:n. Löytty Madoroffista?
67. Helykoriste, yleiseltä tyypiltään verrattava 715 J. R. A:n atlasissa, mutta ei detaljin puolelta. 2 helyripustinta eheät, kolmas puuttuu. Koristeen koko korkeus noin 6 sentim:ä. Löytty Vakinon muinaislinnasta Solikamskin piirikunnassa.
68. Helykoriste samaa tyyppiä kuin edellinen, mutta detaljissa erilainen. 2 kokonaisia ripustinta ja kaksoisrengas kolmannesta. Löytty Kellenjoen rannalta Tsherdynin piirikunnassa.
69. Helykoriste samaa tyyppiä kuin kaksi edellistä, mutta kaikki ripustimet puuttuvat. Löytty Vakinesta Solikamskin piirikunnassa.
70. Pronssikoriste samaa tyyppiä kuin n:o 709 ja 710 J. R. A:n atlasissa; mutta helyt puuttuvat täydelleen. Löytty kuin edell.

2940.
Perman
lääni.

71. Pronssinen lunnunkuva samaa muotoa kuin Teplouhoffilla (valokuvassa 326:20) LXX. 15. (Aspelinin atlasissa kuva 562 eroaa tästä etupäässä sen kautta että linnun häntä muodostaa eläimen pään). Korkeus 5 sentim. Löytty Kollan joen varrelta.
72. Pronssinen lunnunkuva samaa muotoa kuin Teplouhoffilla (valokuvassa 326:7) XX:3. Löytty Kotshasta Tsherdynin piirikunnassa.
73. Pronssinen helykoriste samaa tyyppiä kuin Teplouhoffilla (valokuvassa 326:20) LXXI:5 y. m. Yksi ripustin eheä kaksi puolinaista ja neljäs puuttuu kokonaan. Kollan joen varrelta Tsherdynin piirik.
74. Putkenmuotoinen helykoriste, putken tyyppi kuin n:o 699 J.R. A:n atlasissa. Toinen korvake eheä, siitä yksi yksinkertainen helykoriste riippuu, särkynyt. Vakinosta Solikamskin piirikunnasta.
75. Luunaskali, kärjestä katkennut; tasaleveä ja paksu. Pit. 117 mm, lev. 13 ja paks. 5,5 mm. Löytty Roshdestvenskin muinaislinnasta Solikamskin piirikunnassa.
76. Tulirauta samaa tyyppiä kuin Teplouhoffilla (valokuvassa 326:18) LXI:30. Löytty samasta paikasta kuin edellinen.
77. Rautakirves, jonka tyypistä muistuttaa № 1549 J.R.A:n atlasissa. Korkeus 169 mm.; kasain

2940.
Perman
lääni.

väli 7 sentim. Löytty Elevan kylästä Tsherdynin piirikuntaa. (Toinen samanlainen on Teplouhoffilla Kotshan kylästä samaa piirikuntaa).

78. Auran vannas raudasta, vert. n:o 623 J.R.A:n atlasissa. Pit. 20,5 sentim., lev. 151,5 mm. Kiron kylästä Tsherdynin piirik.

2941.

Esineet, jotka ylioppilas Esa Eetu Takala muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina Pietarsaaren kihlakunnan suomalaisissa pitäjissä kesällä 1892 kokoeli ja yhdistykselle 24 p. marraskuuta 1893 jätti. Kts. M. yhdistyksen pöytäk. 13/XII 1893 sekä verif.

Kannus.

1. Kourutaltoa liuskamakivinen. Pit. 105 mm., lev. 35 ja paksuus 21 mm. Löytänyt Hanhinevan kylän maalta Käräjäkankaalta Kannuksessa Matti Antinpoika Hanhineva. Taltoa oli ollut maanpinnalla. Löytäjältä oli sen saanut kirkkoherra Sjöblom, jolta kokooja sen sai.

Toholampi.

2. Kourutaltan teräkatkelma. Pit. 56, lev. 42 ja paksuus 25 mm. Pellosta löytäneet Antti Nisulan lapset.

3. Vasarakirveen vasarapuoli. Pit. 88, lev. reiän kohdalta 64 ja paksuus pitkin reikää 32 mm. Löytöseikat tuntemattomat.